

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” DIN SIBIU
ȘCOALA DOCTORALĂ
DREPT

ANALIZA TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ A
REGLEMENTĂRILOR INTERNE ALE ROMÂNIEI
ÎN MATERIA DIVORȚULUI.

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Teodor Bodoașcă

Doctorandă:

Guga (Nagy) Oana Voica

Sibiu

2016

PLANUL TEZEI DE DOCTORAT

INTRODUCERE

CAPITOLUL I. EVOLUȚIA ISTORICĂ A INSTITUȚIEI DIVORȚULUI

- 1.1. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND DIVORȚUL ÎN ANTICHITATE
- 1.2. ASPECTE GENERALE DESPRE FAMILIA ROMANĂ
- 1.3. DESFACEREA CĂSĂTORIEI ROMANE
  - 1.3.1. Precizări prealabile
  - 1.3.2. Desfacerea voluntară a căsătoriei
  - 1.3.3. Desfacerea forțată a căsătoriei
- 1.4. SANCTIUNI APLICATE ÎN CAZUL DESFACERII CĂSĂTORIEI ÎN DREPTUL ROMAN

CAPITOLUL II. ASPECTE PRIVIND EVOLUȚIA REGLEMENTĂRILOR REFERITOARE LA DIVORȚ ÎN ROMÂNIA

- 2.1. DIVORȚUL ÎN EPOCA SCLAVAGISTĂ ȘI FEUDALĂ
- 2.2. DIVORȚUL ÎN REGLEMENTAREA CODULUI CALIMACH
- 2.3. DIVORȚUL ÎN REGLEMENTAREA LEGIUIRII CARAGEA
- 2.4. DESFACEREA CĂSĂTORIEI ÎN TRANSILVANIA
- 2.5. DIVORȚUL ÎN REGLEMENTAREA CODULUI CIVIL ROMÂN DE LA 1864
  - 2.5.1. Precizări prealabile
  - 2.5.2. Motivele de divorț prevăzute de „vechiul Cod civil”
  - 2.5.3. Desfacerea căsătoriei prin acordul soților în reglementarea „vechiului Cod civil”
  - 2.5.4. Efectele divorțului în reglementarea „vechiului Cod civil”
- 2.6. DIVORȚUL ÎN REGLEMENTAREA CODULUI FAMILIEI

- 2.6.1. Precizări prealabile
- 2.6.2. Motivele de divorț prevăzute de Codul familiei
- 2.6.3. Divorțul prin acordul soților în reglementarea Codului familiei
- 2.6.4. Efectele desfacerii căsătoriei în Codul familiei
- 2.7. DIVORȚUL ÎN DREPTUL COMPARAT
- 2.7.1. Precizări prealabile
- 2.7.2. Separația de corp în legislația franceză
- 2.7.3. Divorțul și separația de corp în alte state europene

CAPITOLUL III. EVOLUȚIA ISTORICĂ A REGLEMENTĂRILOR DIVORȚULUI PRONUNȚAT PE CALEA PROCEDURII JUDICIARE

- 3.1. ASPECTE GENERALE PRIVIND PROCEDURA DIVORȚULUI
ÎNAINTEA INTRĂRII ÎN VIGOARE A CODULUI DE
PROCEDURĂ CIVILĂ DE LA 1865
- 3.2. PROCEDURA DIVORȚULUI PE CALE JUDICIARĂ ÎN
REGLEMENTAREA „VECHIULUI COD CIVIL” ȘI A
CODULUI DE PROCEDURĂ CIVILĂ DE LA 1865
- 3.2.1. Procedura divorțului în reglementarea „vechiului Cod civil”
- 3.2.2. Procedura divorțului în reglementarea Codului de procedură civilă
de la 1865

CAPITOLUL IV. DIVORȚUL ÎN REGLEMENTAREA ACTUALULUI COD CIVIL ROMÂN

- 4.1. PRECIZĂRI PREALABILE
- 4.2. ASPECTE GENERALE REFERITOARE LA DIVORȚUL PRIN
ACORDUL SOȚILOR
- 4.3. DIVORȚUL PE CALE ADMINISTRATIVĂ
- 4.3.1. Considerații preliminare

- 4.3.2. Condițiile care trebuie îndeplinite pentru admiterea cererii de divorț pe cale administrativă
- 4.3.3. Competența ofițerului de stare civilă
- 4.3.4. Depunerea cererii de divorț
- 4.3.5. Soluționarea cererii de divorț
- 4.3.6. Certificatul de divorț
- 4.3.7. Efectele divorțului pe cale administrativă
- 4.4. DESFACEREA CĂSĂTORIEI PRIN PROCEDURĂ NOTARIALĂ
  - 4.4.1. Considerații preliminare
  - 4.4.2. Competența notarului public în desfacerea căsătoriei
  - 4.4.3. Procedura notarială de desfacere a căsătoriei
  - 4.4.4. Certificatul de divorț
  - 4.4.5. Căile de atac care pot fi exercitate în cadrul procedurii notariale de soluționare a cererii de divorț prin acordul soților
- 4.5. ASPECTE COMPARATIVE PRIVIND DIVORȚUL PE CALE ADMINISTRATIVĂ ȘI CEL PRIN PROCEDURĂ NOTARIALĂ
- 4.6. ASPECTE PRIVIND PROCEDURA DESFACERII CĂSĂTORIEI PE CALE ADMINISTRATIVĂ ÎN ALTE STATE EUROPENE
- 4.7. REGLEMENTAREA DIVORȚULUI PE CALE ADMINISTRATIVĂ ȘI PRIN PROCEDURĂ NOTARIALĂ ÎN UNELE STATE DIN AFARA EUROPEI

CAPITOLUL V. UTILIZAREA MEDIERII FAMILIALE ÎN PROCEDURA DE DESFACERE A CĂSĂTORIEI

- 5.1. ASPECTE GENERALE PRIVIND MEDIEREA CONFLICTELOR DE FAMILIE
- 5.2. PRINCIPIILE MEDIERII FAMILIALE ÎN EUROPA
- 5.3. PRINCIPIILE MEDIERII FAMILIALE ÎN ROMÂNIA

5.4. ASPECTE PROCEDURALE ÎN CAZUL ÎN CARE SOȚII INVOCĂ EXISTENȚA UNUI ACORD DE MEDIERE ÎN CADRUL PROCESULUI DE DIVORȚ

5.4.1. Competența instanței de judecată de a încuviința acordul de
mediere

5.4.2. Procedura încuviințării acordului de mediere în cadrul procedurii de
divorț

5.4.3. Autentificarea acordului soților de către notarul public

CAPITOLUL VI. DIVORȚUL PE CALE JUDICIARĂ

6.1. REGLEMENTAREA ACTUALĂ A DESFACERII CĂSĂTORIEI
PE CALE JUDICIARĂ

6.2. COMPETENȚA MATERIALĂ A INSTANȚELOR DE JUDECATĂ
ÎN MATERIE DE DIVORȚ

6.3. COMPETENȚA TERITORIALĂ A INSTANȚELOR DE
JUDECATĂ ÎN MATERIE DE DIVORȚ

6.4. ACTELE PROCEDURALE ALE PĂRȚILOR ÎN PROCEDURA DE
DIVORȚ

6.4.1. Preliminarii

6.4.2. Cererea de divorț, întâmpinarea și cererea reconvențională

6.4.3. Timbrarea cererii de divorț

6.4.4. Cererile accesorii în procesul de divorț

6.5. ORDONANȚA PREȘEDINȚIALĂ ÎN ACȚIUNEA DE DIVORȚ

6.5.1. Precizări prealabile

6.6. CONDIȚIILE DE DREPT COMUN ALE ORDONANȚEI
PREȘEDINȚIALE

6.6.1. Aparența dreptului

6.6.2. Urgența

- 6.7. UNELE ASPECTE PARTICULARE ALE ORDONANȚEI PREȘEDINȚIALE ÎN PROCESELE DE DIVORȚ
- 6.8. PROCEDURA DE DIVORȚ ÎN FAȚA INSTANȚEI DE JUDECATĂ
- 6.9. CĂILE DE ATAC ÎMPOTRIVA HOTĂRÂRII DE DIVORȚ
- 6.10. DIVORȚUL PRIN ACORDUL SOȚILOR
- 6.11. DIVORȚUL PENTRU MOTIVE DE SĂNĂTATE
- 6.12. DESFACEREA CĂSĂTORIEI DIN CULPA UNUIA DINTRE SOȚI
- 6.13. DIVORȚUL PENTRU SEPARAREA ÎN FAPT A SOȚILOR

CAPITOLUL VII. EFECTELE DIVORȚULUI

- 7.1. EFECTELE DIVORȚULUI CU PRIVIRE LA RAPORTURILE DINTRE SOȚI
  - 7.1.1. Efectele divorțului asupra raporturilor nepatrimoniale dintre soți
  - 7.1.2. Efectele divorțului cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți
- 7.2. EFECTELE DIVORȚULUI CU PRIVIRE LA RAPORTURILE DINTRE PĂRINȚI ȘI COPII
  - 7.2.1. Efectele divorțului asupra raporturilor de natură nepatrimonială dintre părinți și copii
  - 7.2.2. Efectele divorțului asupra raporturilor de natură patrimonială dintre părinți și copii

CAPITOLUL VIII. DIVORȚUL ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT

- 8.1. ASPECTE GENERALE PRIVIND ELEMENTE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT APLICABILE ÎN CAZUL DIVORȚULUI
  - 8.1.1. Considerații generale
  - 8.1.2. Elementul de extraneitate

- 8.1.3. Norma conflictuală și conflictul de legi în materia desfacerii căsătoriei
- 8.2. REGLEMENTAREA INTERNĂ A DIVORȚULUI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL PRIVAT
  - 8.2.1. Preliminarii
  - 8.2.2. Convenția de alegere a legii aplicabile divorțului încheiată de soți
- 8.3. REGLEMENTAREA INTERNAȚIONALĂ A DIVORȚULUI CU ELEMENT DE EXTRANEITATE
- 8.4. JURISDICȚIA ȘI CONFLICTUL DE JURISDICȚII ÎN MATERIA RAPORTURILOR JURIDICE DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT CARE REGLEMENTEAZĂ DIVORȚUL
- 8.5. RECUNOAȘTEREA HOTĂRÂRILOR PRONUNȚATE ÎN STATE MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE
- 8.6. RECUNOAȘTEREA ȘI EXECUTAREA HOTĂRÂRILOR STRĂINE ÎN ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL NOULUI COD DE PROCEDURĂ CIVILĂ

CONCLUZII ȘI PROPUNERI *DE LEGE FERENDA*

BIBLIOGRAFIE

INTRODUCERE

Decizia de a divorța este rareori una ușoară, iar motivele care conduc la o asemenea opțiune pentru ruperea iremediabilă a relațiilor dintre soți ating, de cele mai multe ori, cele mai intime resorturi ale psihicului uman. Totodată, chiar și în cele mai „liberale” spații geografice și temporale, divorțul unui cuplu produce valuri concentrice de consecințe, care nu se limitează la familie, cercul de prieteni și cunoștințe, ci se resimt, într-o măsură mai mică sau mai mare, în comunitate și, la limită, în întreaga societate.

Fără a mai vorbi de modificările de nume, statut civil, relații obligaționale de întreținere, regim juridic al eventualelor bunuri dobândite în comun de foștii soți și alte schimbări pe care divorțul le produce în realitatea socio-juridică, desfacerea unei căsătorii nu este doar o „afacere privată” a părților, care să nu intereseze Dreptul. Mai ales, dacă din căsătorie au rezultat copii, desfacerea acesteia nu are cum să rămână indiferentă în ochii Legii, care, mai presus de interesele unei persoane sau alteia, trebuie să ocrotească interesele tuturor celor aflați sub reglementarea ei.

Optica legiuitorului asupra divorțului variază în funcție de contextul istoric, cultural și religios, de la interzicerea strictă a acestuia, până la permisivitate maximă. Societatea nu rămâne nici ea insensibilă la atitudinea legiuitorului și, nu de puține ori, acesta din urmă își asumă un rol „educativ”, sugerând membrilor societății că divorțul este un eșec familial, o sancțiune pentru fapte reprobabile sau un simplu remediu, la îndemâna oricărui cuplu cu probleme.

Opțiunea noastră pentru această temă a fost determinată de complexitatea fenomenului social al desfacerii căsătoriei, ale cărui cauze și efecte depășesc normativul și judiciarul, dar de care Dreptul nu poate face abstracție. În teza de față, ne propunem să abordăm desfacerea căsătoriei prin divorț, din una din perspectivele din care acesta poate fi analizat, și anume din

perspectiva juristului.

Rămânând conștienți de faptul că un subiect atât de delicat nu poate fi epuizat într-o teză de doctorat și numai printr-o analiză legislativă, doctrinală și jurisprudențială, ne propunem, ca principal obiectiv științific al acestei lucrări, să întreprindem o analiză, teoretică și practică, a dispozițiilor legale referitoare la divorț, raportate în principal, la sistemul de drept român. Ca o reflectare a schimbărilor sociale la care asistăm în Europa și în întreaga lume, dar și a opțiunii legiuitorului român pentru modernizare și înnoire normativă, în ultimii ani s-au produs, în țara noastră, considerabilele modificări legislative în privința divorțului. Procesul de schimbare a reglementărilor din domeniu este strâns legat de încercările de reformă legislativă post-decembriste și s-a cristalizat odată cu adoptarea Legii nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, cu intrarea în vigoare a Legii nr. 287/2009, privind Codul civil și a Legii nr. 134/2010, privind Codul de procedură civilă.

Prin adoptarea acestor acte normative, legiuitorul a adus îmbunătățiri radicale în materia divorțului, în general, și a modalităților de desfacere a căsătoriei, în special. Noile reglementări au realizat o liberalizare semnificativă a divorțului, percepută la nivel social ca binevenită, poate și ca o consecință a deceniilor de politică legislativă excesiv de intervenționistă, în domeniul desfacerii căsătoriei.

În prezent, putem spune că principalele dispoziții normative în materie (art. 373 – 404 C. civ. și art. 914 – 934 C. pr. civ.) acordă întâietate divorțului prin acordul soților (considerat „divorț-remediu”), în detrimentul divorțului din culpa unuia dintre ei (așa numitul „divorț-sanctiune”).

Pentru a realiza obiectivul pe care ni-l propunem în teza de față, credem că nu putem omite studiul detaliat al evoluției istorice a reglementărilor din domeniul divorțului, pornind de la vechiul drept roman, continuând cu „vechile legiuri” române, Codul civil român de la 1864, Codul de procedură

civilă de la 1865 și Codul familiei, până în actualitate.

Un alt mijloc prin care sperăm să ne atingem obiectivul științific este realizarea unei analize logico-juridice aprofundate a actualelor reglementări interne din materia divorțului, atât sub aspect material, cât și procedural. Acest demers presupune aplicarea unor metode interpretative asupra reglementărilor din domeniu, identificarea eventualelor lacune sau inadvertențe legislative, analiza critică a opiniilor formulate în literatura de specialitate și fundamentarea unor propuneri *de lege ferenda*, acolo unde vom considera că se impune intervenția legiuitorului pentru clarificarea, adoptarea, modificarea sau eliminarea unor norme juridice.

Nu în ultimul rând, credem că sunt utile demersului nostru de cercetare câteva incursiuni în alte sisteme de drept, de aceeași origine romano-germanică ca și dreptul român, dar și în sisteme de drept asimilate unor culturi diferite, precum cel anglo-saxon sau musulman. Asemenea elemente de drept comparat pot contribui, în opinia noastră, atât la înțelegerea teoretică a instituției divorțului, cât și la desprinderea unor concluzii de ordin practic, privind modul în care legiuitorul român ar putea valorifica experiența altor țări în reglementarea desfacerii căsătoriei.

Din punct de vedere structural teza este împărțită în 8 capitole.

Astfel, în Capitolul 1 lucrarea a debutat cu o prezentare detaliată a reglementărilor din domeniul divorțului, pornind de la vechiul drept roman. În acest sens, am analizat aspecte ale familiei romane, formele căsătoriei romane pentru a putea identifica modalitățile de desfacere a căsătoriei caracteristice societății romane.

În Capitolul 2 am continuat cu analiza dispozițiilor cuprinse în „vechile legiuri române”, precum Pravilele bisericești, Îndreptarea legii, Codul Calimach, Codul Caragea, Codul civil austriac, Codul civil român de la 1864 și Codul familiei. Tot în cuprinsul acestui capitol am dedicat câteva secțiuni analizei aspectelor de drept comparat privind separația de corp, ca

modalitate de sparare în fapt a soților în dreptul francez și în alte state europene.

Capitolul 3 conține analiza evoluției reglementărilor interne al României de natură procedurală în materia divorțului. Astfel, am analizat procedura divorțului în special în reglementarea „vechiului Cod civil” și a Codului de procedură civilă de la 1865, având în vedere faptul că aceste două coduri au fost primele care au cuprins dispoziții procedurale de desfacere a căsătoriei.

În Capitolul 4, am realizat pe lângă incursiunile științifice în dreptul comparat, în sisteme de drept de origine romano-germanică, anglo-saxonă și musulmană și analizarea logico-juridică aprofundată a actualelor reglementări din materia divorțului sub aspect material am realizat și analiza reglementărilor interne ale României, sub același aspect. Astfel, din această ultimă perspectivă au fost supuse analizei dispozițiile actualului Cod civil referitoare la procedurile extrajudiciare de desfacere a căsătoriei, și anume divorțul pe cale administrativă și prin procedură notarială.

Capitolul 5 a fost dedicat unei metode alternative de soluționare a conflictelor, medierea. Am examinat în cadrul acestuia dispozițiile legii speciale în materia soluționării conflictelor de familie, Legea nr. 192/2006, dar și dispozițiile europene consacrate soluționării alternative ale conflictelor.

Capitolul 6 reprezintă una dintre cele mai importante părți ale tezei, întrucât supune analizei dispozițiile de ordin procedural în materie de divorț. Astfel, am cercetat în acest capitol textele legale prevăzute de noul Cod de procedură civilă, dar și soluțiile date de instanțele de judecată din România în procesele de divorț.

Capitolul 7 este consacrat efectelor pe care desfacerea căsătoriei le produce atât între soți, cât și între părinți și copii. Prin urmare, capitolul cuprinde două secțiuni, una dedicată efectelor divorțului cu privire la

raporturile nepatrimoniale și patrimoniale dintre soți, iar cealaltă raporturilor, de aceeași natură dintre părinți și copii.

În fine, prin Capitolul 8 am încheiat cercetarea noastră cu analiza dispozițiilor de drept internațional privat ce reglementează divorțul cu element de extranietate, cuprinse în actualul Cod civil și noul Cod de procedură civilă.

Definirea operațională a conceptelor

Divorțul este conceptul care a dominat în totalitate această lucrare și a cărui înțelegere este necesară pentru conștientizarea soților în privința efectelor juridice, uneori ireversibile pe care această procedură, odată parcursă, le va produce.

Modalitățile de desfacere a căsătoriei reprezintă diferitele căi prin care soții pot pune capăt căsniciei lor. Astfel, aceștia se pot adresa instanței de judecată, notarului public ori ofițerului de stare civilă pentru a solicita desfacerea căsătoriei lor. Alături de acestea mai există desigur separarea în fapt a soților, modalitate care însă nu produce efecte juridice, iar din punct de vedere legal căsătoria acestora valabil încheiată continuă să existe.

Cunoașterea acestor modalități este esențială pentru ca soții să înțeleagă atât procedura de desfacere a căsătoriei cât și posibilitățile pe care aceștia le au la îndemână pentru a obține desfacerea căsătoriei într-un timp cât mai scurt, mai puțin costisitor și mai puțin traumatizant.

Consimțământul soților reprezintă un concept a cărui importanță depinde de modalitatea de desfacere a căsătoriei aleasă de către soți, reprezentând voința acestora, liber exprimată și neviciată de a pune capăt căsătoriei lor.

Importanța existenței consimțământului ambilor soți la desfacerea căsătoriei acestuia poate fi esențială dacă aceștia solicită desfacerea căsătoriei pe cale administrativă, notarială ori de comun acord pe cale judecătorească ori

dimpotrivă ne semnificativă dacă divorțul este solicitat din culpa unuia dintre soți.

Metodologia de cercetare:

Pentru fundamentarea cercetării propuse, am utilizat, în principal următoarele metode de cercetare:

- metoda istorică, pentru a stabili evoluția istorică a concepțiilor și reglementărilor referitoare la divorț, precum și pentru a identifica, în cadrul fiecărei etape, elementele de continuitate și cele de discontinuitate în materia divorțului în sistemul de drept românesc începând cu cele mai vechi dispoziții legislative cunoscute în materie și continuând până în prezent;

- metoda cantitativă, cu ajutorul căreia am adunat și stocat informațiile extrase din legislație, jurisprudență și doctrina internă dar și cele aparținând doctrinei și jurisprudenței internaționale în materia divorțului, informații ce au fost ulterior utilizate la elaborarea tezei de doctorat;

- metoda științifică, pentru a prelucra logico-juridic datele obținute prin metoda descrisă anterior, identificând problemele existente la momentul actual în legislația, jurisprudența și doctrina românească din domeniul divorțului, care au determinat fundamentarea unei serii de soluții pentru rezolvarea acestora;

- metoda logică, pentru structurarea firească a lucrării în raport cu obiectivele propuse, pentru prelucrarea corectă și eficientă a datelor culese în timpul cercetării, evitarea contradicțiilor, ambiguităților și realizarea coerenței tezei de doctorat;

- metoda comparativă, pentru identificarea elementelor comune între reglementările române și cele din alte sisteme de drept cu privire la divorț. Am avut în vedere analiza legislațiilor unor state precum Anglia, Franța și Egipt, a căror sisteme de drept sunt fie diferite de sistemul român de drept (Anglia și Egipt) fie similare cu acesta (Franța).

Utilizarea metodelor enumerate pentru atingerea obiectivelor propuse a facilitat, în final, interpretarea corectă a rezultatelor obținute în urma cercetării efectuate și au contribuit la formularea unor concluzii pertinente.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI *DE LEGE FERENDA*

Principalul obiectiv de cercetare pe care ni l-am asumat prin această teză a fost acela de a întreprinde o analiză, teoretică și practică, a dispozițiilor legale referitoare la divorț, raportate în principal la sistemul de drept român.

Motivația alegerii acestei teme a constat în complexitatea fenomenului social al desfacerii căsătoriei și consecințele sale juridice, dar și modificările legislative notabile care au avut loc în România, în ultimii ani, în privința acestei instituții. Credem că putem vorbi despre o adevărată reformă legislativă, în condițiile în care noile reglementări au realizat o liberalizare semnificativă a divorțului, acordând întâietate „divorțului-remediu”, prin acordul părților, în defavoarea „divorțului-sanctiune”, pronunțat din culpa unuia dintre soți.

Pentru a realiza obiectivul pe care ni l-am propus în teza de față, am pornit de la a studia evoluția istorică al reglementărilor din domeniul divorțului, pornind de la vechiul drept roman, continuând cu „vechile legiuri” române, Codul civil român de la 1864 și Codul familiei. Ne-am asumat acest demers inițial, în scopul de a ajunge la o înțelegere reală a contextului și conținutului actualelor reglementări din România, cuprinse în art. 373 – 404 C. civ. și art. 914 – 934 C. pr. civ.

Această analiză istorică ne-a permis să facem o serie de observații privind percepția legiuitorului asupra fenomenului social al divorțului, privind atitudinea sa normativă și chiar asupra înțelesului pe care acesta l-a atribuit deciziei soților de a rupe relațiile de familie.

Chiar și semantic și terminologic, concepția legiuitorului a evoluat;

dacă noțiunea în discuție era desemnată prin termenul *divortium* - în perioada dominației romane, „despărțenie” sau „despărțire” - în perioada vechilor legiuri românești, în prezent legiuitorul român folosește noțiunea de „divorț”, într-un sens ce poate fi interpretat ca sinonim cu acela al sintagmei „desfacerea căsătoriei”. O asemenea interpretare ar decurge din faptul că, deși capitolul VII al actualului Cod civil român se intitulează „desfacerea căsătoriei”, singurele dispoziții pe care le regăsim subsumate acestui capitol se referă la divorț.

Or, așa cum am arătat pe parcursul lucrării, în realitate aceste două noțiuni nu sunt sinonime, deoarece căsătoria poate fi desfăcută nu doar prin divorț, ci și prin încheierea unei noi căsătorii, atunci când celălalt soț a fost declarat mort prin hotărâre judecătorească (în acest caz, dacă soțul declarat decedat reapare, dar celălalt soț s-a recăsătorit între timp, prima căsătorie este considerată desfăcută la data încheierii căsătoriei subsecvente).

Analiza istorică pe care am întreprins-o s-a extins și asupra a ceea ce legiuitorul a acceptat, de-a lungul timpului, ca motive de divorț. Reglementarea mai largă sau mai restrictivă a acestora a avut consecințe sociale directe asupra numărului de căsătorii desfăcute prin divorț. De exemplu, până în secolul al XIX-lea, căsătoriile puteau fi desfăcute pentru motive derizorii, precum vizitarea vecinului de către femeie, fără acordul soțului, ori participarea acesteia la petreceri. Abia odată cu intrarea în vigoare a Codului civil de la 1864, motivele de divorț au fost limitate ca număr și mult mai bine conturate în legislația română.

Și în privința persoanelor care puteau solicita divorțul s-au înregistrat schimbări în timp.

Dacă astăzi pare inadmisibil și absurd ca părinții soților să intervină în relațiile de familie ale celor din urmă, acestor ascendenți le-a fost multă vreme recunoscut dreptul de a încuviința divorțul copiilor lor (dispoziție prevăzută în art. 259 din „vechiul Cod civil”).

O constantă a legislației de pe teritoriul țării noastre a fost însă posibilitatea de a solicita desfacerea căsătoriei, chiar dacă la început aceasta era doar o prerogativă a bărbatului.

Evoluția istorică a mentalităților legiuitorului se reflectă în reglementarea raporturilor dintre soți, secolele de subordonare a femeii față de bărbat fiind astăzi înlocuite cu afirmarea și garantarea principiului egalității dintre soți. Vechile legiuri, considerate azi ca primitive și discriminatorii, se concentrau pe reglementarea efectelor patrimoniale ale divorțului, omițându-le aproape în totalitate pe cele nepatrimoniale, ca și pe cele privind relațiile părinților divorțați cu copiii rezultați din căsătorie. Actualele reglementări din România (și nu numai), chiar criticabile sau lacunare în unele privințe, reușesc totuși să contureze un regim juridic modern și adaptat realităților sociale ale zilelor noastre. Normele juridice referitoare la divorț reglementează azi atât raporturile nepatrimoniale, cât și pe cele patrimoniale dintre foștii soți, aspecte precum numele purtat după divorț, obligația de întreținere ori prestația compensatorie, relațiile dintre părinți și copii, cu respectarea prioritară a interesului superior al acestora.

Nu în ultimul rând, am acordat un spațiu de analiză raporturilor dintre normele juridice și cele religioase privind divorțul. Dacă, inițial, atribuția de soluționare a conflictelor de familie aparținea Bisericii, în prezent, relațiile de familie sunt reglementate statal, unitar pe tot teritoriul țării, fără a se face distincție între religia cetățenilor. Chiar și optica Bisericii asupra divorțului a înregistrat progrese, tot mai multe religii admițând astăzi ceea ce odinioară părea de neconceput: desfacerea căsătoriei și încheierea unei noi căsătorii.

Una dintre puținele surse de cunoaștere asupra vechiului drept românesc o reprezintă relatările unor călători străini, ale căror opinii erau însă puternic influențate de propriile lor condiționări religioase și culturale.

Într-adevăr, aceștia și-au redactat operele pe baza relatărilor localnicilor și prin urmărirea directă a vieții cotidiene a acestora, dar observațiile lor se

bazează doar pe vizitarea anumitor regiuni istorice ale țării, de obicei comunități restrânse.

Așa fiind, relatările acestor călători nu pot fi, în opinia noastră, extrapolate și considerate ca reprezentative pentru întreg teritoriul actualei României, cu atât mai mult cu cât aici au locuit, de-a lungul timpului, diferite etnii: români, sași și maghiari, fiecare cu propriile obiceiuri.

Distinct de analiza istorică pe care am realizat-o în teza de față, am încercat o analiză logico-juridică aprofundată a actualelor reglementări interne din materia divorțului, atât sub aspect material, cât și sub aspect procedural. Am efectuat investigații comparative și interpretative asupra reglementărilor în materie, semnalând, acolo unde a fost cazul, lacunele sau inadvertențe legislative.

Am analizat critic opiniile formulate în literatura de specialitate, urmărind cu prioritate aspectele de continuitate și discontinuitate ale dispozițiilor legale, în scopul de a face o evaluare obiectivă a stadiului actual al reglementărilor și al cercetărilor științifice referitoare la tema acestei teze.

Ca o concluzie a acestor analize, putem spune că instituția desfacerii căsătoriei a evoluat de la caracterul excepțional, pe care l-a dobândit prin dispozițiile Codului familiei, la o procedură des uzitată în practică, ce poate îmbrăca mai multe forme: desfacerea căsătoriei prin acordul soților, pe cale administrativă, prin procedură notarială, pe cale judecătorească, ori desfacerea căsătoriei din culpa unuia dintre soți, pe cale judecătorească, pentru o multitudine de motive.

De asemenea, dispozițiile legislative în materie de divorț au evoluat de la o formulare negativă la una pozitivă, în strânsă legătură cu intenția legiuitorului român de a realiza o liberalizare a instituției divorțului.

Divorțul pe cale administrativă și cel prin procedură notarială sunt două modalități distincte, dar asemănătoare, de desfacere a căsătoriei prin acordul soților. Acestea au fost reglementate, pe de o parte, pentru a ajuta la

degrevarea instanțelor judecătorești, iar, pe de altă parte, pentru a oferi soților care se află în imposibilitatea de a continua căsătoria, datorită unor motive care au afectat grav și iremediabil relațiile dintre ei, o posibilitate relativ rapidă, simplă și mai puțin costisitoare de desfacere a căsătoriei.

Cu toate aspectele pozitive prezentate, trebuie să ținem seama de faptul că România se numără printre puținele state care au adoptat, concomitent, toate cele trei modalități de desfacere a căsătoriei. Deși practica va fi cea care va arăta, în final, utilitatea acestora, în doctrină au fost prezentate unele aspecte negative ale procedurilor de desfacere a căsătoriei prin acordul soților, dar și unele de natură controversată, precum stabilirea adevăratei voințe a soților.

Dacă, inițial, culpa unuia dintre soți, a constituit un element de bază al procedurii de desfacere a căsătoriei, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 202/2010, legiuitorul român a acordat o pondere mai mare consimțământului soților la desfacerea căsătoriei.

Astfel, consimțământul liber exprimat și neviciat al soților la desfacerea căsătoriei a dobândit o importanță deosebită. Legiuitorul a aplicat principiul simetriei în acest caz, susținând ideea potrivit căreia, dacă pentru încheierea căsătoriei este suficient consimțământul liber exprimat al soților, și la desfacerea acesteia este suficient consimțământul acestora. Doar în situația în care unul dintre soți nu își exprimă acordul la desfacerea căsătoriei, procedura judiciară devine obligatorie, în toate celelalte cazuri, în care soții sunt de acord cu desfacerea căsătoriei, aceștia fiind liberi să opteze pentru oricare dintre procedurile reglementate de lege.

Este esențială, însă, respectarea condițiilor impuse de lege în privința consimțământului. Acesta - în mod obligatoriu - trebuie să fie liber exprimat și neviciat. Prin urmare, soții trebuie să se prezinte personal în fața ofițerului de stare civilă ori în fața notarului public, atât la depunerea cererii de divorț, cât și pe tot parcursul procedurii de divorț. Doar în mod excepțional cererea

de divorț poate fi depusă prin mandatar.

Consimțământul soților vizează diferite aspecte ale divorțului, și nu doar acordul dat pentru desfacerea căsătoriei. Astfel, pentru a putea opta pentru oricare din cele două modalități de desfacere a căsătoriei (pe cale administrativă ori prin procedură notarială), soții trebuie să fie de acord și în privința numelui pe care îl vor purta după divorț.

Un alt aspect asupra căruia soții trebuie să își exprime consimțământul privește copiii minori ai soților, născuți din căsătorie, din afara acesteia ori adoptați de soți, în cazul în care aceștia optează pentru desfacerea căsătoriei prin procedură notarială. Aceasta deoarece, în cazul desfacerii căsătoriei prin procedură notarială, autoritatea părintească trebuie împărțită între părinți; posibilitatea de exercitare exclusivă a acesteia există doar în cazul procedurii judiciare.

De asemenea, legiuitorul a trecut de la termenele de conciliere și gândire îndelungate, pe care soții erau obligați a le respecta în vederea obținerii divorțului, la un termen rezonabil, de 30 zile, aplicat în cazul desfacerii căsătoriei pe cale extrajudiciară.

În ceea ce privește divorțul pe cale administrativă, considerăm că, *de lege ferenda*, s-ar impune modificarea art. 378 C. civ., în sensul instituirii – alături de dreptul de a se adresa instanței de judecată în vederea pronunțării divorțului și de a cere acoperirea prejudiciului cauzat prin refuzul nejustificat al ofițerului de stare civilă de a soluționa cererea de divorț – a dreptului de a solicita desființarea dispoziției de respingere a cererii de divorț, sau măcar instituirea unei căi de atac împotriva acesteia.

Așa cum am arătat în cuprinsul lucrării, există în prezent controverse legate de continuarea acțiunii de divorț de către moștenitori, legate de condițiile în care pot fi exercitate căile de atac împotriva hotărârilor de divorț, dar și unele aspecte ce privesc măsurile pe care instanța le poate lua pe calea ordonanței președințiale, în cadrul procesului de divorț.

Am sugerat legiuitorului modificarea conținutului art. 919 C. pr. civ., în sensul clarificării conținutului acestuia și eliminării oricărui echivoc. Considerăm că este necesar a se stabili legislativ dacă măsurile vremelnice pe care instanța le poate lua în prezent, pe calea ordonanței președințiale, se limitează „doar” la cele enumerate în acest articol, sau să se specifice că, în cazul solicitării luării altor măsuri decât cele enumerate limitativ în cadrul articolului, trebuie îndeplinite toate condițiile de admisibilitate ale ordonanței președințiale.

Și în privința căilor de atac împotriva hotărârii de divorț, noile reglementări sunt, de asemenea, de natură a lăsa loc de interpretare. Propunem, *de lege ferenda*, și modificarea dispozițiilor art. 927 C. pr. civ., în sensul nominalizării exprese a căilor de atac ce pot fi exercitate de soți, împotriva hotărârilor date în procesul de divorț; aceasta deoarece, la momentul actual, dispozițiile în cauză prezintă doar unele particularități ale apelului și ale căilor extraordinare de atac.

Controverse și interpretări diverse planează și asupra datei desfacerii căsătoriei, în cazul continuării acțiunii de divorț de către moștenitori, la decesul unuia dintre soți. Astfel, dacă acțiunea moștenitorilor este admisă, căsătoria defunctului este considerată a fi desfăcută la data introducerii cererii de divorț, potrivit art. 925 C pr. civ. În acest caz, s-a pus problema naturii juridice a raporturilor dintre pârât și reclamant, în perioada dintre introducerea cererii de divorț și decesul unuia dintre soți, avându-se în vedere faptul că, spre exemplu, în această perioadă ar putea interveni nașterea unui copil care, datorită acestor reglementări ar dobândi statutul de copil născut înafara căsătoriei. În consecință, pentru preîntâmpinarea acestor situații considerăm că se impune modificarea textului de lege în sensul stabilirii datei de desfacere a căsătoriei la data decesului, iar nu la data introducerii cererii de divorț.

Cu toate lipsurile sau ambiguitățile semnalate, noua legislație aduce

însă și numeroase clarificări, în privința unor aspecte ce au născut controverse doctrinale și jurisprudențiale, sub imperiul Codului de procedură civilă de la 1865. Astfel, de exemplu, noile dispoziții au înlocuit termenul de „domiciliu” cu cel de „locuință”, în cuprinsul regulilor de stabilire a instanței competente, din punct de vedere teritorial, să soluționeze cererea de divorț. Această precizare terminologică este menită a indica fără dubiu locuința faptică a soților, respectiv locația în care acestora le vor fi comunicate, pe tot parcursul procesului de divorț, actele procedurale.

De altfel, în momentul de față, apreciem că toate prevederile ce reglementează competența instanțelor române de a soluționa cererea de desfacere a căsătoriei adresată instanței sunt caracterizate într-o oarecare măsură de claritate și precizie. Legiuitorul a reușit să acopere, cu mici excepții, situațiile ce pot apărea în practică cu privire la stabilirea instanței competente, material și teritorial, în soluționarea cererilor de divorț, cu sau fără elemente de extraneitate.

Concluzionând, putem spune că legiuitorul a adus îmbunătățiri semnificative, apreciate ca binevenite de marea majoritate a literaturii de specialitate, divorțului, în general, și aspectelor procedurale ale acestuia, în particular, și aceasta nu doar prin modificarea Codului de procedură civilă, ci și prin adoptarea Legii nr. 202/2010 și a Codului civil din 2009.

În formularea de propuneri *de lege ferenda*, acolo unde am considerat că se impune intervenția legislativă pentru clarificarea, adoptarea, modificarea sau eliminarea unor norme juridice, ne-am inspirat și din aspectele pozitive pe care le-am identificat în legislația altor țări. Am studiat, în acest scop, atât sisteme de drept de aceeași origine romano-germanică ca și dreptul român, cât și sisteme de drept asimilate unor culturi diferite, precum cel anglo-saxon sau musulman.

În plan internațional, se poate constata că majoritatea statelor lumii, cu doar câteva excepții, consideră admisibil divorțul. Chiar și în cazul unor state

islamice se poate observa o evoluție notabilă în acest sens: în mod tradițional, divorțul era considerat inacceptabil, apoi a fost admis divorțul unilateral – numai la solicitarea bărbatului și doar pentru motive expres enumerate de lege, ajungându-se astăzi să se admită divorțul solicitat din inițiativa oricăruia dintre soți.

Desfacerea căsătoriei pe cale administrativă și prin procedură notarială este rar întâlnită pe mapamond. Doar câteva din statele lumii, precum Portugalia, Federația Rusă ori Danemarca, au mai adoptat aceste proceduri, pe care le regăsim în legislația română. În majoritatea statelor însă, singura modalitate de desfacere a căsătoriei a fost și rămâne cea pe cale judecătorească. Motivele acestei reglementări au fost dezbătute în doctrina străină, care a ajuns la concluzia quasiunanimă că o atare reglementare ar fi în defavoarea soților ce nu au cunoștințe juridice și nu au capacitatea de a-și apăra singuri drepturile.

Pe de altă parte, atât în doctrina internă, cât și în cea internațională, s-a pus tot mai mult problema reglementării dreptului la divorț, prin tratate și convenții internaționale, ca drept fundamental al omului. Această propunere are la bază principiul simetriei: dacă persoana, potrivit Convenției Europene a Drepturilor Omului, are dreptul de a se căsători, tot așa ar trebui să beneficieze și de dreptul de a solicita desfacerea căsătoriei, în situația în care nu mai poate ori nu mai dorește continuarea acesteia.

De asemenea, reglementarea dreptului la divorț, ca drept fundamental al omului, ar obliga statele la reglementarea acestuia în cadrul legislațiilor naționale, în condițiile în care mai există și astăzi state care interzic desfacerea căsătoriei ori impun, în vederea realizării acesteia, proceduri greoaie, costisitoare și de lungă durată de natură să descurajeze soții să recurgă la divorț.

La finalul cercetării teoretice și practice pe care am întreprins-o asupra divorțului, putem afirma că, deși perfectibilă, legislația română în materie este

una dintre cele mai progresiste din lume. Credem că statul nu își mai poate asuma astăzi un rol paternalist, cenzurând excesiv deciziile de familie și impunând piedici formale soților decizi să pună capăt relațiilor de familie. Din acest punct de vedere, considerăm că este benefică permisivitatea legislativă acordată soților, de a alege modalitatea cea mai convenabilă, cea mai puțin traumatizantă de a face acest lucru, atât din punct de vedere al cuplului, cât și din perspectiva altor persoane apropiate, care sunt afectate psihic și emoțional de această situație.

Atitudinea legiuitorului român este, în opinia noastră, matură, echilibrată și realistă, ceea ce se traduce printr-o reglementare echitabilă, care reușește să asigure ocrotirea intereselor generale ale societății, concomitent cu respectarea egalității de gen, a libertăților personale și a dreptului la viață privată.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Doctrină

1.1. *Tratate, monografii, cursuri universitare etc.*

- I. Albu, *Dreptul familiei*, Editura Didactică și pedagogică, București, 1975;
- D. Alexandresco, *Explicațiune teoretică și practică a Dreptului civil român în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine. Căsătoria și Despărțenia*, Tipografia lucrătorilor români asociați, Iassy, 1885.
- Al. Bacaci, *Dreptul familiei*, Institutul de învățământ superior Sibiu, 1983;
- Al. Bacaci, *Raporturile patrimoniale în dreptul familiei*, Ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2007;
- Al. Bacaci, V. C. Dumitrache, C. C. Hageanu, *Dreptul familiei. În*

reglementarea noului Cod civil, Ediția a 7-a, Editura C. H. Beck, București, 2012;

- F. A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*, Editura C.H. Beck, București, 2012.

- T. Bodoașcă, *Competența instanțelor judecătorești în materie civilă*, Editura All Beck, București, 2002;

- T. Bodoașcă, *Dreptul familiei. Curs universitar, Ediția a III-a revăzută și adăugită conform noului Cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2015;

- T. Bodoașcă, *Drept internațional privat român*, Ediția a V-a revăzută și adăugită, Editura Dimitrie Cantemir, Târgu-Mureș, 2011;

- T. Bodoașcă, *Studii de dreptul familiei*, Editura C.H. Beck, București, 2007;

- T. Bodoașcă, *Dreptul familiei*, Editura All Beck, București, 2005;

- T. Bodoașcă, S. Nour, I. A. Cionca, *Drept civil. Partea generală. Conform Noului Cod civil*, Editura Universul Juridic, București, 2012;

- T. Bodoașcă, A. Drăghici, I. Puie, I. Maței, *Dreptul familiei*, Editura Universul Juridic, București, 2013;

- Ch. Boner, *Transilvania. Its Products and its people*, Longmans green reader and dyer, London, 1865;

- G. Boroi, M. Stancu, *Drept procesual civil*, Editura Hamangiu, București, 2015;

- G. Boroi, C. A. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ediția a 2-a revizuită și adăugită. Conform Noului Cod civil, Editura Hamangiu, București, 2012;

- C. R. Brahinsky, *L'essentiel du Droit de la famille*, 12^e Edition, Gualino Lextenso Editions, 2013;

- M.B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Editura Cartea Românească, București, 1921;

- V. M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Editura Național, București, 1998;
- P. J. Claux, St. David, *Droit e pratique du divorce*, Edition Dalloz, 2013;
- I. Corjescu, *Codul civil general austriac cuprinzând textul oficial, legile, novelele și ordonanțele publicate pentru completarea și modificarea acestuia sau privitoare la materiile cuprinse în el, aplicabile unele în Bucovina, altele în Transilvania*, Imprimeria statului, București, 1921;
- I. Deleanu, *Tratatul de procedură civilă, Noul Cod de procedură civilă*, Vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2013;
- I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ediția a VIII-a revăzută și completată, Editura Universul Juridic, București, 2006;
- E. Florian, *Dreptul familiei*, Ediția a 4-a, Editura C.H. Beck, București 2011;
- B. Gorea, *Soluționarea conflictelor prin arbitraj și mediere*, Editura „University Press”, Târgu Mureș, 2009.
- C. Hamangiu, I. Rosetti Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român. Volumul I*, Editura All, București, 1998;
- V. Hanga responsabil volum, L.P. Marcu, Gh. Cronț, V. Al. Georgescu ș.a., *Istoria dreptului românesc*, Vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980;
- J. Herring, *Family Law*, Sixth edition, Pearson Publishing House, London, 2013;
- G. Kuminetz, *Katolikus Hazassagjog, Szent István Társulat Az Apostoli Szentszék konvykiadoja*, Budapest, 2002;
- Șt. Laday, *Codul civil austriac în vigoare în Ardeal completat cu Legile și Regulamentele modificatoare cuprinzând și jurisprudență*, Editura Ministeriului Justiției Directoratul General, Cluj, 1924;
- I. Leș, *Proceduri civile speciale, Ediția a II-a*, Editura All Beck,

București 2003;

- I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole, art. 1-1133*, Editura C.H. Beck, București, 2013;

- I. Leș (coordonator), *Tratat de drept procesual civil. Volumul II. Căile de atac. Proceduri speciale. Executarea silită. Procesul civil internațional. Conform Codului de procedură civilă republicat*, Editura Universul Juridic, București, 2015.

- Ph. Malaurie, H. Fulchiron, L. Aynes, *Droit civil. La Famille*, Lextenso Editions, 2011;

- D. Negrilă, *Divorțul prin procedură notarială. Studii practice și teoretice*, Editura Universul Juridic, 2014;

- F. G. Pănăcescu, *Legea medierii. Comentarii și explicații*, Ediția a 3-a, Editura C.H. Beck, București, 2014;

- T. R. Popescu, *Dreptul Familiei. Tratat. Noțiuni introductive. Căsătoria*, Tipografia Învățăământului, București, 1960;

- N. Sonneveld, *Khul' Divorce in Egypt: Public Debates, Judicial Practices, and Everyday Life*, The American University in Cairo Press, 2012;

- S. Spinei, *Reglementarea căilor de atac în dreptul procesual civil. Drept român și drept comparat*, Editura Universul Juridic, București, 2013;

- Andreiu Baronul de Șaguna, *Compendiu de Dreptului Canonico alu unei sfinte, sobornicești și apostolești Biserici*, tipăritu în Tipografia Archidicească, Sabiiu, 1868;

- M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, conform noului Cod de procedură civilă*, Vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2013;

1.2. Studii

- T. Bodoașcă, *Discuții în legătură cu competența teritorială a judecătoriei de a soluționa cererile de divorț*, în Revista „Dreptul” nr. 4/2016;

- T. Bodoașcă, *Reglementarea divorțului prin acordul soților după*

modificarea Codului de procedură civilă și a Codului familiei prin Legea 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, în Revista „Dreptul” nr. 4/2011;

- T. Bodoașcă, I. Maftai, *Locuința familiei și bunurile care o mobilează sau o decorează în statornicirea Codului civil*, publicat în Revista Dreptul, nr. 3/2013;

- T. Bodoașcă, *Unele considerații critice în legătură cu procedura divorțului în reglementarea noului Cod de procedură civilă*, în Revista Dreptul nr. 9/2013;

- I. Deleanu, *Divorțul – în ambianța prevederilor Proiectului Codului de procedură civilă*, publicat în „Pandectele Române”, nr. 4/2010;

- I. N. Floca, *Pravila lui Vasile Lupu*, publicat în „Studii de Teologie”, seria a II-a, anul XXXII, nr. 7-10, iulie-decembrie, Tipografia Institutului Biblic de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980;

- E. Florian, *Considerații asupra divorțului din culpa exclusivă a soțului reclamant, în lipsa cererii reconvenționale a pârâtului, în lumina Codului civil și a noului Cod de procedură civilă*, în „Dreptul”, nr. 12/2012;

- E. Florian, *Desfacerea căsătoriei în reglementarea Noului Cod civil*, în Revista ”Dreptul” nr. 10/2011;

- I. Leș, *Implicațiile noului Cod de procedură civilă și ale Legii nr. 202/2010 asupra procedurilor notariale*, în Revista „Dreptul” nr. 5/2011;

- C. Mareș, *Efectele desfacerii căsătoriei prin divorț în lumina noului Cod civil*, în Revista „Dreptul” nr. 8/2013;

- C. Popa, *Principii canonice în „Legiuirea lui Vodă Caragea”*, publicat în Studii Teologice, Revista Institutelor Teologice din Patriarhia Română, Seria a II-a, Anul XXXII, Nr. 1-2, Ianuarie - Februarie 1980, București.

- S. Popovici, *Observații asupra procedurii de refuz al executării, prevăzută de art. 46 și urm din Regulamentul Uniunii Europene*, în revista

„Dreptul” nr. 11/2015.

2. *Jurisprudență*

- C. Turianu, *Dreptul familiei. Culegere de practică judiciară*, Editura C.H. Beck, București, 2008;

- I. Mișuță, Al. Lesviodax, *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1952-1969*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1970;

- I. Mișuță, Al. Lesviodax, *Repertoriu de practică judiciară în materie civilă a Tribunalului Suprem și a altor instanțe judecătorești pe anii 1980-1955*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986;

- Portalul de jurisprudență www.rolii.ro;